

Олена НИКОРАК

ЖИТТЯ, ВІДДАНЕ НАУЦІ

Українське мистецтвознавство зазнало непоправної втрати. Передчасно на 69-му році життя після тяжкої хвороби відійшов у вічність Михайло Євстахєвич Станкевич — видатний український мистецтвознавець, етнограф, культуролог, педагог, музейник — доктор мистецтвознавства, професор, член-кореспондент Національної академії мистецтв України, член Національної спілки художників України, голова секції мистецтвознавства львівської організації Національної спілки художників України, голова Спілки критиків та істориків мистецтва, лауреат премії ім. С. Гординського, лауреат премії ім. братів (Богдана та Левка) Лепких, нагороджений Срібною медаллю Національної академії мистецтв України.

Він знаний в Україні та поза її межами як учений, історик і теоретик народного декоративного мистецтва. Бог наділив Михайла Станкевича талантом і доля сприяла розквіту різних його граней, але виділила для цього обмаль часу. Ймовірно, підсвідомо він спішив жити активно, змістовно, самовіддано і, незважаючи на численні перешкоди на своєму життєвому шляху та науковій ниві, вперто і наполегливо прямував до щораз нових висот. Був М.С. Станкевич генератором сміливих і масштабних ідей, більшість з яких йому вдалося втілити в життя.

Народився майбутній вчений 1 серпня 1948 р. у с. Жизномир Бучацького р-ну на Тернопільщині. Від 1953 р. родина переїхала на постійне проживання у м. Бучач. Від свого діда Михайла, який був відомим на рідних теренах скрипалем і керівником гурту весільних музик, онук успадкував не лише ім'я, а й здібності до мистецтва. М. Станкевич дуже пишався тим, що дідо був добрим майстром-ткачем, який віртуозно виготовляв узорні тканини. Непосидючий, допитливий і кмітливий онук допомагав йому «сукати цівки» — намотувати нитки на бузинові трубочки (згодом їх вставляли в «човник», з допомогою якого ткали найрізноманітніші вироби). У шкільні та юнацькі роки Михайлик захоплювався музикою і малярством. Навчався М. Станкевич у Бучацькій середній школі № 1 (тепер — Бучацька гімназія ім. В.М. Гнатюка). Ази мистецької освіти здобув у місцевій художній школі (закінчив 1964 р.). За словами Василя Отковича, «з ранніх років навчання і до широкого визнання як відомого мистецтвознавця Михайлові Станкевичу щастило на добрих і мудрих учителів. З Бучача він з приємністю згадує Омеляна Ментуса та Олександра Марченка» [3, с. 6].

Від 1964 до 1968 рр. продовжив навчання у Косівському училищі прикладного мистецтва на відділі

Р. Захарчук-Чугай, О. Никорак, М. Станкевич, В. Ларіонова, О. Чуйко, А. Гридан. Засідання спеціалізованої вченої ради, м. Івано-Франківськ. 2008 р. (Світлина М. Селівачова)

художньої кераміки. З-поміж педагогів виділяв Василя Аронця, Григорія Колоса, Олексія Соломченка, а з Катериною Сусак підтримував донедавна дружні стосунки.

Трудовий шлях М. Станкевича розпочався на Поділлі: працював учителем образотворчого мистецтва і креслення в Буцацькій середній школі № 1 (1970—1972); художником-оформлювачем Буцацького ливарно-механічного заводу (1972—1973); викладачем естетики і етики в Буцацькому радгоспі-технікумі (1974—1980). Ще під час праці в школі він прагнув залучити учнів до краєзнавчої дослідницької діяльності. Перша спроба реалізувати свої організаторські здібності проявилася в тому, що М. Станкевич заснував «учнівське наукове товариство», яке мало на меті вивчати пам'ятки архітектури і народного мистецтва подільського краю [3, с. 6]. Цінні поради і дружню підтримку в започаткуванні наукової роботи він отримав від Ігоря Герети — авторитетного наукового працівника Тернопільського краєзнавчого музею.

Визначальною для долі Михайла Станкевича була зустріч і знайомство з видатним українським вченим Григорієм Логвиним, який «критично і доброзичливо оцінив початкуючі наукові пошуки». Саме Г. Логвин заохотив та спонукав молодого, здібного й ініціативного дослідника продовжити, поглибити і вдосконалити фахові знання в Київському державному художньому інституті, на факультеті теорії та історії мистецтва (1972—1978). Навчався М. Станкевич заочно, разом із Василем Отковичем, Олегом Слободяном, Євстахією Шимчук, які згодом стали відомими науковцями, музейниками і педагогами. Вчителями з фаху в інституті були авторитетні українські вчені Юрій

Асеев, Платон Білецький, Людмила Міляєва, Олександр Тищенко, Людмила Сак, Гліб Юхимець.

У студентські роки в Києві у нього з'явилися нові друзі й однодумці — творчі й наукові особистості, з якими молодий енергійний М. Станкевич щиро ділився своїми романтичними міркуваннями, іноді бажаннями і планами на майбутнє. Емоційно велися й гострі суперечки. Як згадував однокурсник В. Откович, «впертий і запальний в дискусіях Михайло не раз у київському середовищі наражався на нерозуміння, а то й скептицизм щодо своїх поглядів і переконань» [6, с. 7]. Ці дискусії суттєво вплинули на гартування активної життєвої позиції, поглиблення фахових знань і розширення наукових горизонтів. Вони спонукали до критичного аналізу досліджуваних явищ мистецтва та пошуків нових підходів у висвітленні тем.

Любов та непересічні здібності до наукової праці і прагнення реалізувати їх привели у 1980 р. заповзятого подольнина до Музею етнографії та художнього промислу АН УРСР (тепер Інститут народознавства НАН України) у Львові. Після проходження конкурсу М. Станкевич розпочав працю у відділі народних художніх промислів, яким у той час завідувала Раїса Захарчук-Чугай. Перші кроки його наукового становлення були тісно пов'язані з Антоном Будзаном — відомим ученим, мистецтвознавцем, музейним працівником і священиком, який теж походив з Поділля (с. Лозівка Тернопільської обл.). Він дуже приязно, щиро і по-батьківськи заопікувався земляком, інтуїтивно відчуваючи в ньому великий потенціал науковця, музейника, педагога, всіляко підтримував і допомагав йому, як і іншим початківцям, цінними порадами, ділився власним великим життєвим і науковим досвідом та глибокими знаннями.

На формування М. Станкевича як науковця, не байдужого до української культури, крім А. Будзана, мали вплив і інші вчені установи, передовсім мистецтвознавці старшої генерації: Павло Жолтовський, Володимир Любченко, Володимир Овсійчук, Микола Моздир, Раїса Захарчук-Чугай, а також Віра Свенціцька з Національного музею у Львові. Вони радо підтримали і всіляко сприяли молодому науковцеві «у його прагненні продовжити роботу над розпочатою у стінах Київського художнього інституту темою про українські народні витинанки» [6, с. 7].

Крім ретельного вивчення наукової літератури, музейних колекцій і приватних збірок, які послужили на-

дійним фундаментом майбутньої праці, автор провів великі польові обстеження тогочасного стану цього виду народного мистецтва. Виявив чимало майстрів-вигинарків, твори яких заслуговували фахової мистецтвознавчої оцінки. Уже в 1981 р. в Музеї етнографії та художнього промислу він підготував велику ретроспективну виставку «Українські витинанки», яка мала значний резонанс і схвальні відгуки фахівців у пресі. За матеріалами виставки дослідник видав каталог [9]. Докладна пошукова й дослідницька праця М. Станкевича увінчалася успіхом, а в подальшому — заслуженим визнанням його наукової діяльності.

Професійне зростання майбутнього вченого безпосередньо проходило в колі ровесників — Ореста Голубця, Галини Стельмащук, Олени Никорак, Олега Кошового, Ганни Врочинської та багатьох інших колег. Здібний, цілеспрямований і наполегливий дослідник М. Станкевич один із перших працівників названого відділу написав і успішно захистив у Москві (в Науково-дослідному інституті теорії та історії мистецтва) дисертацію «Прорізний орнамент у системі декору українського житла» і в 1986 р. здобув науковий ступінь кандидата мистецтвознавства. У цьому ж році вийшла перша монографія автора «Українські витинанки», науковий рівень якої високо оцінили відомі вчені Христина Саноцька, Михайло Селівачов та інші поціновувачі народного мистецтва українців [4; 7].

Зокрема М. Селівачов відзначив, що М. Станкевич з науковою послідовністю простежує історіографію предмета дослідження, вносячи істотні поправки і спростування загальнопоширених уявлень, як-от Ю. Грабовського та інших авторів, про витинанку, як специфічно польське явище, яке в українців з'явилося під впливом західного сусіда [5].

Вже в першій монографії «Українська витинанка» автор продемонстрував глибину осмислення цього мистецького явища та аналітичний підхід до висвітлення теми, зокрема й до створення чіткої типології і систематизації творів (витинанок).

Згодом наукові зацікавлення М. Станкевича розширюються й істотно збагачуються знаннями про інші види українського декоративного мистецтва.

У навчальному посібнику «Декоративно-прикладне мистецтво» (1992) внаслідок глибшого осмислення жанрової специфіки творів автор суттєво удосконалив структуру видів і жанрів декоративного мистецтва, застосовуючи типологічні групи, підгрупи і типи.

М. Селівачов, П. Круль, М. Станкевич. Засідання спеціалізованої вченої ради, м. Івано-Франківськ. 2015 р. (Світлина з архіву М. Селівачова)

Запропонована М. Станкевичем теорія типології виявилася успішною і придатною для вивчення пластичних мистецтв. Вона стала основою багатьом дослідникам, які розробили детальнішу типологію тканих (Раїса Захарчук-Чугай, Олена Никорак, Ольга Олійник), вишитих (Раїса Захарчук-Чугай, Тетяна Куцир), в'язаних, плетених, мережаних (Тетяна Зюзяк, Олена Козакевич), бісерних (Олена Федорчук), керамічних (Людмила Герус, Агнія Колупаєва, Романа Мотиль, Галина Івашків) та виробів з інших матеріалів. Цією типологією дотепер послуговуються не лише колеги відділу народного мистецтва, а й молоді вчені інших наукових центрів (Косів, Івано-Франківськ, Тернопіль, Луцьк, Хмельницьк, Чернівці, Київ), особливо магістри й аспіранти вищих мистецьких навчальних закладів України.

Наступний, якісно вищий, етап наукової діяльності М. Станкевича пов'язаний з дослідженням художньої обробки дерева в Україні. Тривалі студії науковця склали основу докторської дисертації «Українське художнє деревообробництво XVIII—XX ст. (Концепція декоративності. Історія, типологія і художні особливості)», яка 1995 р. була захищена у Львові (Львівська національна академія мистецтв).

Підсумком цієї тривалої копійкої і напруженої наукової праці було опублікування ґрунтовної монографії «Українське художнє дерево XVI—XX ст.» (2002), що стало значною подією в українському мистецтвознавстві. Автор вперше розглядає художню обробку дерева як цілісну, історично сформовану систему складного і багатогранного виду українського декоративного мистецтва. За словами академіка АМУ Олександра Федорука, «нова книга М. Станкевича — плід багаторічної праці — розкриває незнані, маловідомі сторінки розвитку художньої оброб-

М. Станкевич в робочому кабінеті. Львів, 2007 р. (Світлина Ю. Станкевича)

ки дерева як однієї з надзвичайно важливих сфер духовної і матеріальної культури українців» [10, с. 5—6]. У ній на підставі глибокого аналізу архівних та літературних джерел, польових матеріалів і творів з музейних та приватних колекцій розкрито історичні умови виникнення локальних осередків, шкіл і регіонів деревообробництва в XVI—XX ст. Ретельно простежено спадкоємність народних мистецьких традицій різних осередків. Особливу увагу автор приділив подальшому удосконаленню типології та глибокому виявленню художніх особливостей виробів з дерева.

Кожна наступна праця вченого позначена значним поступом і новизною у розкритті досліджуваних тем. Він постійно відкривав нові наукові напрями, шукав різні підходи до вирішення поставлених завдань, почасти руйнував усталені стереотипи, спростовував хибні міркування попередників, висловлював сміливі припущення й гіпотези.

У цьому плані особливої уваги заслуговують фахові наукові статті М. Станкевича, в яких порушуються теоретичні аспекти дослідження декоративного мистецтва, вміщені у збірнику «Автентичність мистецтва. Питання теорії пластичних мистецтв: вибрані твори» (2004). Укладений він за монографічним принципом. У першому розділі «Типологія і структурність» автор розглянув питання морфології — системи видів мистецтва, типології хреста, структури художнього тексту хреста, а також висвітлив дохристиянську генезу українських сакральних пам'яток деревообробництва

XVII—XIX ст. Другий розділ «Теорія традиції» розкриває мистецтвознавчі аспекти теорії традиції в модерні, авангарді та дизайні. Важливо, що М. Станкевич загострив увагу на еволюції термінів етномистецтва. У третьому розділі зосереджені статті про стилістику і семантику українського народного мистецтва, проблеми теорії дослідження пластичних мистецтв [6]. На думку відомого вченого Олега Боднара, через призму філософського ідеалу автентичності автор доводить, що суть народного мистецтва полягає у самотності «через самовизначення у діалозі між традицією і новаторством», а також у «закоріненості та відкритості горизонтів значень» [1, с. 197—198].

Порушені в збірнику проблеми були і залишаються актуальними для сучасної української культури. Сподіваємося і маємо надію, що теоретичні напрацювання М. Станкевича, з відстані часу, будуть не лише належно поціновані українськими вченими, а й знайдуть подальший розвиток у дослідженнях його послідовників.

За 28-літній, особливо плідний в науковому сенсі, львівський період праці в Інституті народознавства НАН України М. Станкевич пройшов усі шаблі професійного зростання — від молодшого (1980) до наукового (1986) і старшого наукового (1988) співробітника. Завдяки лідерським здібностям і значному досвіду Михайло Станкевич у 1991 р. очолив відділ народних художніх промислів (перейменованний згодом на відділ народного мистецтва) Інституту народознавства НАН України.

Він дбав про виховання молодих науковців відділу, виховав когорту талановитих і перспективних вчених. З його допомогою і під його безпосереднім керівництвом працівники відділу захистили одну докторську (О. Никорак) і вісім кандидатських дисертацій (Людмила Герус, Оксана Шпак, Олег Болюк, Агнія Колупаєва, Олена Федорчук, Романа Мотиль, Орест Макойда, Оксана Тріска) та одну — з відділу музеєзнавства (Галина Івашків). Названі вчені складають значний науковий потенціал нашої наукової установи.

За 17-літній період його керівництва вчені відділу виконували важливі наукові теми: «Генезис, теорія та історія сакрального мистецтва» (1993—1998); «Синтез, стилістика і семантика сакрального мистецтва в історичному розвитку» (1993—1998); «Історичні парадигми параметрів українського народного мистецтва: традиція, типологія і локалізація» (1993—1998); «Парадигми універсального й уні-

кального в традиційному мистецтві українців: порівняльний аспект» (2003—2008).

Наукові співробітники відділу ґрунтовно досліджували питання вітчизняного мистецтва. Зокрема, це колективні праці — «Народні художні промисли України. Червона книга», «Народні майстри України. Червона книга», «Українське сакральне мистецтво: мистецтвознавче дослідження», «Хрест в українському мистецтві», «Українське сакральне мистецтво. Словник», «Українське народне мистецтво: порівняльний аспект», «Українська кераміка: в 3-х т.», «Українське мистецтвознавство. Ілюстрований довідник» тощо.

Крім колективних, окремі вчені працювали і над індивідуальними монографіями. Так, Михайло Станкевич у 1999 р. розпочав підготовку праці «Етностетика», в якій значну увагу приділив питанням семіотики і семантики, морфології і типології етномистецтва. Це наукове дослідження готується до друку, на жаль, автору не судилося дожити до виходу його в світ.

Як провідний учений Михайло Станкевич систематично брав участь у міжнародних, всеукраїнських і регіональних наукових конференціях, симпозіумах, круглих столах. Завжди висловлював неординарні думки щодо актуальних питань, пов'язаних з проблемами народного та сакрального мистецтва й етностетики.

Михайло Станкевич сповідував високі моральні критерії, був людиною запальною, ініціативною, сповненою невичерпної енергії та рідкісної працездатності. Він прагнув до знань у різних галузях, сам успішно долав щораз вищі вершини і спонукав до цього колеґ з відділу, й з-поза меж Інституту народознавства.

Він належав до плеяди учених великої ерудиції та логічного мислення, внесок яких у дослідження вітчизняного декоративного мистецтва важко переоцінити. Науковий ужинок цього потужного й авторитетного дослідника великий — 227 статей і 24 окремих видань. На особливу увагу заслуговують три ґрунтовні академічні монографії: «Українська витинанка», «Українське художнє дерево XVI—XX ст.»; «Автентичність мистецтва. Питання теорії пластичних мистецтв: вибрані праці», а також праці міні-есе «Бучач та околиці. Маленькі образки» і «Теорія рами. Вибрані праці з історії і теорії мистецтва».

Він співавтор понад 10 колективних монографій, трьох навчальних посібників, п'яти довідників та енциклопедій, а також кількох каталогів тощо. Зокрема, М. Станкевич брав участь у написанні розділів до ко-

лективних праць. Найважливіші з них: «Народні художні промисли УРСР. Довідник» (1986), «Українские Карпаты. Культура» (1989), «Соціалістичні перетворення в культурі та побуті західних областей України» (1989), «Декоративно-прикладне мистецтво» (1992), «Мистецтво і традиційна культура українського зарубіжжя» (1992), «Українське народознавство» (1994, 2004), «Мистецтво України: Енциклопедія. Т. 1» (1995), «Konteksty: Polska sztuka ludowa» (1996), «Українська хрестологія: Мистецтвознавчі дослідження» (1997), «Лемківщина. Історико-етнографічне дослідження» (2002), «Енциклопедія сучасної України» (2002—2012), «Етногенез та етнічна історія населення Українських Карпат» (2006), «Мала енциклопедія українського народознавства» (2007), «Народна ікона на склі» (2008), «Школа мистецьких традицій» (2011). За науковою редакцією М. Станкевича вийшов «Хрест в українському мистецтві» (1996), «Українська хрестологія» (1996), «Словник українського сакрального мистецтва» (2006) тощо.

У 1998 р. він створив й очолив Львівську громадську організацію «Спілка критиків та істориків мистецтва» та її друкований орган — щорічник «Мистецтвознавство» (Львів), до чого доклав чимало зусиль та організаторських здібностей. Як незмінний голова цієї фахової Спілки і головний редактор збірника він дбав про належний науковий рівень статей, у яких висвітлювалися різні аспекти наукової, художньо-критичної, громадської діяльності мистецтвознавців. За період каденції М. Станкевича вийшло 18 збірників, у яких опубліковані проблемні теоретичні, методологічні статті відомих учених, а також результати досліджень аспірантів і здобувачів. У них вміщені також цінні відомості про події в галузі вітчизняного мистецтвознавства.

Родзинкою кожного числа цих наукових збірників були редакторські міні-есе, теоретичні праці з пластичного мистецтва і дизайну. Це стислі за обсягом, оригінальні, серйозні, часом дотепні за змістом, сповнені тонкого гумору і сарказму передмови головного редактора на різні теми, які стосуються актуальних проблем мистецтва. Вони, за словами М. Станкевича, виражають найрадикальніші погляди автора щодо питань глобалізації в культурі, гламурного споживання, критики і рецензування, теорій рами та парадоксу, містичних трансформацій «реалізму», дзеркальності і деконструктивізму [8, с. 4].

Найоригінальніші думки, сміливі погляди і твердження М. Станкевича з позиції сучасності на проблемі мистецтвознавства і дизайну згодом увійшли до першої частини авторського збірника «Теорія рами. Вибрані праці з історії і теорії мистецтва». Важливо, що вони базуються на теоретичних засадах і можуть дати поштовх для подальшого розвитку міркувань вченого. Друга частина містить статті, присвячені автентичності мистецтва, «неісторії» мистецтва, мистецтвознавчим теоріям, морфології дизайну, стилістиці дизайну тощо [8].

Від авторитетних і досвідчених учених — Павла Жолтовського, Антона Будзана, Миколи Моздира та Раїси Захарчук-Чугай Михайло Станкевич успадкував традицію експедиційної роботи. Для збору польових матеріалів до планових наукових тем він систематично брав участь у поїздках в різні регіони України, а від часу завідування відділом був незмінним керівником комплексних мистецтвознавчих експедицій на Бойківщину, Лемківщину (у тому числі й на терени, які тепер входять до Республіки Польща та Словаччина), Покуття, Волинь, Поділля, Полісся (зокрема і в радіоактивно забруднені райони Київської, Чернігівської та Сумської обл.), Слобожанщину тощо.

Цю традицію науково-методичної підготовки і проведення експедицій успішно продовжує колишній аспірант М. Станкевича, а тепер знаний дослідник народної церковної дерев'яної архітектури та різьблення по дереву Олег Болюк.

Варто відзначити, що в таких історико-етнографічних та мистецтвознавчих експедиціях, крім збору польових матеріалів для індивідуальних праць, науковці виявляли й привозили цінні, а деколи й унікальні експонати, які поповнили фондів збірки Музею етнографії та художнього промислу.

Михайло Станкевич перейняв від Антона Будзана фонд народних виробів з дерева і був пильним та незмінним його охоронцем до 2008 р. — часу зміни місця праці та переїзду в Івано-Франківськ.

Як музейник і відомий учений він брав активну участь у формуванні, відкритті та обговоренні виставок декоративного мистецтва не лише в нашому музеї. За фаховість його поважали, високо шанували і цінували науковці, музейники, народні майстри, художники та студенти [2]. Часто він консулював їх, залюбки ділився своїми знаннями і думками щодо

різних аспектів стану сучасного декоративного й образотворчого мистецтва.

Михайло Станкевич входив до редакційної колегії численних наукових збірників: «Народознавчі зошити» (Львів, Інститут народознавства НАН України), «Наукові записки. Секція: Мистецтвознавство» (Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка); головний редактор і голова редколегії вісника «Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника» тощо.

Інша, не менш плідна, грань професійної діяльності М. Станкевича — поєднання наукової і викладацької роботи. Як професор декоративного мистецтва він працював у кількох вищих навчальних закладах: Національному університеті «Львівська політехніка» (на кафедрі дизайну (1999—2013); Львівській національній музичній академії ім. М. Лисенка (2000—2008); Тернопільському національному педагогічному університеті ім. В. Гнатюка (на кафедрі образотворчого мистецтва та методики їх викладання (2003—2013); читав лекції у Косівському інституті прикладного та декоративного мистецтва (наприкінці 1990-х — початку 2000-х рр.); в Інституті мистецтв Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника (Івано-Франківськ). У 2008 р. М. Станкевич створив і очолив там кафедру теорії та історії мистецтва, об'єднану в 2009 р. з кафедрою дизайну.

З приходом досвідченого фахівця такого високого рівня активізувалася науково-дослідна і педагогічна робота викладачів, передусім цієї кафедри (і певним чином — кафедри образотворчого мистецтва). Від 2013 р., згідно з перспективним тематичним планом науково-дослідної діяльності, колектив кафедри працює над комплексною темою — колективною монографією «Західноукраїнський дизайн: від ар-деко до деконструктивізму». Як відзначав М. Станкевич, тематично вона буде містити статті із загальнотеоретичних питань, а також таких, що торкатимуться особливостей дизайну середовища, малих архітектурних форм, дизайну одягу і аксесуарів, народного одягу Гуцульщини та Покуття. Чимало публікацій буде присвячено питанням історії українського народного декоративного мистецтва.

Завдяки ентузіазму й наполегливості Михайла Станкевича та сприянню і дієвій підтримці керівництва Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника у 2008 р. створено Спеціалізова-

ну Вчену раду по захисту кандидатських дисертацій, яка успішно діє дотепер. За цей період захищено 47 кандидатських дисертацій за спеціальностями: декоративне і прикладне мистецтво, а також теорія та історія культури. Зокрема, з них 14 дисертацій захистили аспіранти і здобувачі названого Інституту мистецтв, інші — з наукових і навчальних закладів Івано-Франківська, Косова, Тернополя, Кам'янець-Подільського, Почаєва, Хмельницького, Дрогобича, Львова, Харкова, Києва.

Загалом за період наукової і педагогічної діяльності під його безпосереднім керівництвом підготовлено і захищено значну кількість магістерських наукових праць, одну докторську і 26 кандидатських дисертацій, ще одна — рекомендована до захисту (В.М. Лотоцької).

Не менш важливою для якісного стану наукових досліджень є експертна оцінка текстів статей, монографій, альбомів, дисертацій.

Написав Михайло Євстахійович також чимало аналітичних і змістовних рецензій на монографії, альбоми, збірники. Був науковим рецензентом понад 20 фахових монографій, опонентом значної кількості дисертацій. М. Станкевич брав участь у багатьох комісіях, радах. З 1998 р. був запрошений Львівською академією мистецтв як член Спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських і докторських дисертацій.

Варто відзначити його високий фаховий рівень, ретельність, прискіпливість і доброзичливість в оцінці наукового доробку пошукувачів та дисертантів. Він завжди об'єктивно висловлював свою думку, давав слушні поради і пропозиції.

Визнання наукових досягнень М. Станкевича, очевидно, послужило підставою для того, що він перший з львівських мистецтвознавців від 2000 р. до 2006 р. був експертом ВАКУ.

Багатолітні тісні і дружні стосунки підтримував М. Станкевич з відомими українськими вченими — Олександром Федоруком, Михайлом Селівачовим, Миколою Яковлевим, Олегом Боднаром, Віктором Даниленком, Богданом Черкесом, Романом Василіком, Олегом Слободяном, Василем Отковичем. В Івано-Франківську найближчими його друзями й однодумцями були Михайло Фіголь, а також Юрій Юсипчук, Олег Чуйко та Григорій Качан.

Отже, запорукою успіху Михайла Станкевича була велика любов і невтомна подвижницька праця на ниві української культури. Впевненості додавала йому підтримка мудрих учителів і щирих друзів та колег. Надійний тил, гармонійність, мир і злагоду в родині створювали вірна й любляча дружина Марія, син Юрій та донька Наталія.

Усі життєві сили й творчу наснагу Михайло Євстахійович присвятив улюбленій справі. Він був ученим і педагогом з активною життєвою позицією. Рідні, вдячні друзі, колеги, учні і вся наукова мистецька спільнота глибоко сумують з приводу важкої втрати і назавжди збережуть світлу пам'ять про видатного Вченого, Учителя і Людину. Царство небесне його душі. Хай буде йому пухом рідна бучацька земля.

1. Боднар О. Автентичність мистецтва. Питання теорії пластичних мистецтв. Вибрані праці / О. Боднар, М. Станкевич // Мистецтвознавство '04. — Львів : СКІМ, 2004. — С. 197—198.
2. Герус Л. Панорама подій / Л. Герус // Мистецтвознавство '08. — Львів : СКІМ, 2008. — С. 246—247.
3. Откович В. Спроба портрета / В. Откович // Михайло Станкевич. Бібліографічний покажчик. Інститут народознавства НАН України. — Львів, 1998. — С. 5—8.
4. Саноцька Х. Ажурні витинанки / Х. Саноцька // Вільне життя. — 1987. — № 194. — 19 жовтня.
5. Селівачов М.Р. Монографічне дослідження про витинанки (Українські витинанки. — Київ, 1986) / М. Селівачов // Народна творчість та етнографія. — 1988. — № 1. — С. 79—80.
6. Станкевич М.Є. Автентичність мистецтва. Питання теорії пластичних мистецтв. Вибрані твори. Спілка критиків та істориків мистецтва / М. Станкевич. — Львів, 2004. — 190 с. : іл.
7. Станкевич М. Бібліографічний покажчик. Інститут народознавства НАНУ / М. Станкевич. — Львів, 1998. — 31 с. : іл.
8. Станкевич М. Теорія рами. Вибрані праці з історії і теорії мистецтва / М. Станкевич. — Львів : СКІМ, 2015. — 167 с. : іл.
9. Українські витинанки: Ретроспективна виставка: Каталог // Музей етнографії та художнього промислу АН УРСР / автор вступної статті та упорядник М. Станкевич. — Львів, 1981. — 24 с. : іл.
10. Федорук О. Передне слово / О. Федорук // Станкевич М. Українське художнє дерево XVI—XX ст. — Львів : Афіша, 2002. — С. 5—6.